

Latvijā purvi ir nozīmīga ainavas daļa, kurā redzamas pārmaiņas, gan laiks. Gadu gaitā mainījies arī Durbes purvs Dienvidkurzemē – no aktīvas kūdras ieguves un mazdārziņiem līdz aizaugušai teritorijai un savvaļas dzīvnieku klātbūtnei.

Purvā iemājo zvēri un putni

Šobrīd Durbes purva lielākajā daļā notikusi dabiskā atjaunošanās, tomēr nozīmīgā platībā ir joprojām degradēts purvs. Pašvaldībai pieder trīs zemes vienības 82 hektāru platībā, pārējā teritorija – privātpašniekiem.

Šis purvs savulaik bijis rūpniecībā aktīvi izmantota teritorija. Līdz pagājušā gadsimta vidum tajā ieguva kūdru, ko raka un žāvēja par kurināmo. Vēlāk teritorijai piemēroja citu funkciju – tajā cilvēki iekopa mazdārziņus. "Viņiem katram tur bija savs gabaliņš. Vecās, salikušas tautiņas, kas nevarēja uzrakt mālaino zemi augšā, Durbē, gāja uz purvu. Mikstajā, kūdrainajā zemē ļoti labi auga burkāni," Durbes muzeja vadītājs Reinis Bahs atceras, ka bija arī pļavas un iemērija platības cilvēkiem siena vākšanai. "Cilvēki tur rosījās, un pat adreses bija šas – man liekas, ka tādu Purva ielu pirmkārt laikā ierakstīja ielu sarakstā," viņš stāsta.

Gadiem ejot, rosība apsikusi. Kad beidzās padomju laiki, mainījās apstākļi, apstrādāto gabalu palika arvien mazāk, un purvs sāka aizaugt. Tagad tur vairs nav neviena dārziņa.

Teritorija daļēji aizaugusi, daļēji izcirsta. Durbenieks novērojis, ka no zemesgabaliem krūmus izvāc lielākoties šķeldai,

UZZIŅAI

Kūdras purvi Latvijā

- Purvi klāj 10% no Latvijas teritorijas.
- Kūdru iegūst 4% no atradņu teritorijas.
- Uzkrājušies 1,7 miljardi tonnu kūdras.
- Gadā uzaug aptuveni 1,6 miljoni tonnu kūdras (pieņemot, ka vidējais uzkrāšanas ātrums ir 2 milimetri gadā).
- Latvijā dabīgajos purvos uzkrājas aptuveni 1,6 miljoni tonnas kūdras (pieņemot, ka vidējais ātrums ir 2 milimetri gadā).
- Pilnībā izstrādātas kūdras purva teritorijas rekvitē. To darot pareizi, iespējams būtiski samazināt siltumnicefeka gāzu emisijas.

AVOTS: LATVIJAS KŪDRAS ASOCIĀCIJA

bet tie ātri ataug no jauna. Tajā pašā laikā dabā turpinās savi cikli. "Es priecājos, ka dzirdu purvā dzērves kļaiģājam. Tās uzturas mežainā gabalā, ko no Rīgas–Liepājas šosejas neredz," R. Bahs puspajokam teic: ja viņam piederētu kāds gabals, tad tajā stādītu bērzus, jo tie purvā augot ļoti labi.

Trumpes upite kas šķērso agrāko kūdras ieguves teritoriju, savulaik ir tīrīta, padziļināta. "Tagad tā izbagarēta un iztaisnkoti siena vākšanai." Cilvēki tur rosījās, un pat adreses bija šas – man liekas, ka tādu Purva ielu pirmkārt laikā ierakstīja ielu sarakstā," viņš stāsta.

Gadiem ejot, rosība apsikusi. Kad beidzās padomju laiki, mainījās apstākļi, apstrādāto gabalu palika arvien mazāk, un purvs sāka aizaugt. Tagad tur vairs nav neviena dārziņa.

Teritorija daļēji aizaugusi, daļēji izcirsta. Durbenieks novērojis, ka no zemesgabaliem krūmus izvāc lielākoties šķeldai,

Pie darba ķersies prinču glābējbrigādes

Kad gada dzīvnieki parastais krupis modīsies no zemas miega un uzsāks savu ikgadējo migrāciju uz nārsta vietām, viņam būs nepieciešama palīdzība. Krupis ir lēns rāpotājs, kura izdzīvošanas sekmes gadu no gada samazina ne vien piemērotu dzīvotņu izušana, bet arī satiksmes plūsma uz autocelēm. Tādēļ Dabas aizsardzības pārvalde aicina iesaistīties brīvprātīgos ikgadējā kampaņā "Misija – KRUPIS. Izglāb princi!".

KAS? Brīvprātīgajiem vietnē daba.gov.lv jāmeklē dzīvesvietai tuvākais abinieku migrācijas ceļu posms (24 tādi atrodas Vidzemē, 15 Kurzemē, 7 Latgalē un 5 Zemgalē), jāpiesakās par krupju glābēju, jāseko līdzi tālākai saziņai e-pastā un turpmākajās nedēļās jāpalīdz abiniekiem.

KĀ? Glābšanas darbs nav grūts, bet ir atbildīgs un prasa ievērot drošības noteikumus autocelju tuvumā, kā arī ar rūpēm izturēties pret abiniekiem. Brīvprātīgo galvenais uzdevums aktīvajā migrācijas periodā ir apsekot izvēlēto migrācijas

posmu un pārvietot krupjus pāri ceļam. Darbam nepieciešams vienkāršs ekipējums – tīri cimdi, tīrs spainis vai cits trauks, vakara stundās lukturis un atstarojoša veste.

KAD? Abinieku migrācija Latvijā parasti sākas, kad gaisa temperatūra sasniedz vismaz +5°C un iestājas mitri, lietaini laikapstākļi. Migrācija var sākties ļoti pēkšņi vienā vai visos Latvijas reģionos vienlaikus jau tuvākajās dienās vai turpmākajās nedēļās. Brīvprātīgo līdzdalība šajā kampaņā ir vitāli nepieciešama, jo bez cilvēku palīdzības daudz abinieki nārsta vietas naurdz nesasnēgs.

Kūdras purvos cilvēks ir līdzās dabai

Strādnieki Ploču purvā tagadējā Dienvidkurzemes novadā. Ploce bija 1933. gadā atvērta dzelzceļa stacija līnijā Liepāja–Ventspils. To uzbūvēja, lai apkalpotu puskilometru garu šaursliežu atzarojumu uz Ploču purvu. Pa atzarojumu brauca Ploces kūdras fabrikas lokotaktors. Sliežu ceļš uz purvu pastāvējis vismaz līdz 1964. gadam, bet 1977–1978. gadā papildus uzbūvēts aptuveni divus kilometrus garš kūdras vešanas šaursliežu dzelzceļš. Mūsdienās bijusī Ploces kūdras fabrika ir SIA "Pindstrup Latvia" īpašums.

FOTO NO VIETNES "ZUDUSI LATVIJA"

R. Baha vārdiem, purvā daba dzīvo ar savu pašregulēšanos. "Izaug koki, sabiezē briksņi, un tad parādās dzīvnieki. Tur ir sākušī uzturēties brieži – dzirdamas to riesta balsis. Durbes purvs ir piemērs tam, kā vieta mainās, kad cilvēks to izmanto. Taču tad atkal kļūst par dabas teritoriju, kurā savs ritms turpinās neatkarīgi no cilvēku iecerēm. Un to visu esmu pieredzējis."

Ieteikumi purvu atjaunošanai

Latvijā lielākā daļa bijušo kūdras ieguves vietu jau ir dabiski atjaunojušās vai revitalizētas, savukārt degradētajās platībās nepieciešama mērķtiecīga teritoriju atjaunošana, secināts purvāju inventarizācijā, kas norisinājusies Latvijas vēsturisko kūdras ieguves vietu revitalizācijas projektā. Pašvaldību īpašumā esošajās teritorijās

revitalizācija ieteicama aptuveni trešdaļā platību, bet privātpersonu īpašumā – aptuveni ceturtdaļā.

Pašvaldībām piederošajās teritorijās izvērtēti vēsturiskie kūdras purvi 1417 hektāros. Visvairāk to ir Vidzemē – 938 hektāri, Latgalē ir 219 hektāri, Kurzemē – 193, bet Zemgalē – 67 hektāri. No kopējās platības, bet nelielā daļā tā nav piemērota, jo tur atrodas, piemēram, ceļi vai ēkas.

Privātpersonu īpašumā analizēta daudz lielāka platība – vēsturiskās kūdras ieguves vietas 8158 hektāru platībā. Arī šeit lielākā daļa teritoriju, 6198 hektāri, ir atjaunojušās. Visvairāk šādu vietu ir Latgalē – 3798 hektāri. Vidzemē 2190 hektāri, Zemgalē – 1184, bet Kurzemē – 986 hektāri. Līdzīgs sadalījums ir arī teritorijām, kuras vēl būtu jāatjauno, – 823 hektāri Latgalē, 508 Vidzemē, 335 Kurzemē un 226 Zemgalē.

Speciālisti degradētajām teritorijām piedāvā vairākus iespējamus risinājumus. Tie ir dabiskās vides atjaunošana, teritoriju apmežošana, ūdensstilpu izveide, kā arī mitrumu mīlošu augu audzēšana. Tāpat iespējams audzēt lielo dzērvenes vai krūmmellenes. Visbiežāk ieteiktie risinājumi ir dabiskās vides atjaunošana un apmežošana.

Viens no risinājumiem ir arī tā sauktās paludikultūras – mitrām vietām piemērotu augu audzēšana. Tā ir videi draudzīga pieeja, kas palīdz saglabāt kūdru un samazina siltumnicefeka gāzu izmešus. Šādās teritorijās var audzēt, piemēram, sfagnu sūnas, niedres, melnalkšņus vai bērzus.

Audzēt dzērvenes un mellenes

Aina Muša ir istā, kam jāatgādā par to, ko no cilvēka prasa

purva revitalizācija. Viņa 27 gadus audzēt lielo dzērvenes izstrādātājā Spundiņu purvā, kas atrodas Saldus novadā.

Es jau sen pazīstu plantācijās saimnieci un atceros, kādas sākuma gados izskatījās viņas rokas, saskrāpētie pirksti, kā vēlā rudenī vāca apledojušās ogas un cik grūti tas bija. "Kad sāku audzēt dzērvenes, domāju, ka tikai iestādišu un novāksšu ražu. Es nezināju to, ka būs jāstrādā cauru sezonu. Vēl arī ļoti smagi jārvē, un tas ir darbs ar nazīti – jāizgrūz." Var izmantot tehniku, taču roku darba joprojām ir daudz.

Dzērveņu audzēšanā sezona sākas aprīļa beigās un ilgst līdz vēlam rudenim vai pat ziemas sākumam. "Beidzas, kamēr spēj novākt ražu. Citreiz tas ir oktobrī vai novembrī, bet citreiz – decembrī," stāsta A. Muša.

Dzērveņu audzēšanā būtiski ir augšanas un laika apstākļi. Kulturali nepieciešama kūdra vismaz 50 centimetru dziļumā – ja tāds slānis pieejams, esot ideāli. Tikpat svarīgs ir ūdens. "Noteikti vajag kādu ūdenstilpi, var arī blakus stādījumam ierīkot diķi, jo salnas būs vienmēr. Un pret tām ir jāsmidzina ūdens, tā ka vajag laistīšanas sistēmu," viņa skaidro. "Mēs saviem spēkiem pie lauka izrakām divus diķus, katrs savā lauka galā."

Salnas ir viens no lielākajiem izaicinājumiem. Šobrīd dzērvenes vēl guļ un lapas ir tumši violetas. "Kad maijā sāk krāsoties zaļas, tad arī jāsāk uzmanīt no salnām, jo ir ziedpumpuri. Lai tikai pietiktu ūdens, mums šad tad ir gadijies, ka pietrūkst." Vēsturiskajā kūdras ieguves vietā labi aug krūmmellenes; A. Mušai ir arī platība ar šo kultūru. Augsne esot piemēroti skāba, un augot ideāli.

Uz jautājumu, vai arī citiem iesaka iet šādu ceļu – ierīkot un kopt stādījumus purvā –, viņa atbild: "Ja cilvēks grib strādāt, tad jā. Ogu jau vēl aizvien trūkst.

“Zaļā biroja” paradumus aiznes arī mājās

2002. gadā Somijā izveidoja “Zaļā biroja programmu”, tas bija laiks, kad vairāk organizāciju Skandināvijas valstīs sāka apzināties un izvērtēt savu ietekmi uz vidi. No 2013. gada programma pieejama arī Latvijā, šobrīd tajā ir aktīvas vairākas organizācijas, tostarp mūsu ikdienas gaitās pazīstami uzņēmumi – preču pārdevēji un pakalpojumu sniedzēji. Programmā var pieteikties jebkurš interesents – kurš grib paskatīties uz sava biroja darbu citādi – ilgtspējīgi un ar pozitīvu ietekmi uz vidi.

Bez priekšzināšanām, bet ar aizrautību

Viena no organizācijām, kas ļoti aktīvi iesaistījusies “Zaļā biroja programmā” Latvijā, ir elektroapgādes uzņēmums “Enefit”, kura Latvijas birojā strādā ap 80 darbinieku. Linda Vanaga, “Enefit” personāla biznesa partnere, pastāsta, ka ideju par pievienoanos “Zaļā biroja” kustībai aizguvusi no mātesuzņēmuma “Esti Energia”. Programmā uzņēmums ir no 2017. gada.

Mūsu uzmanība ir vērstā uz trim galvenajām aktivitātēm: atkritumu šķirošanu, kopīgu pasākumu organizēšanu veselīga dzīvesveida veicināšanai un koleģu saliedēšanai, kā arī koleģu izglītošanu par ilgtspējīgu domāšanu,” uzskaita L. Vanaga. “So aktivitāšu iniciatori un organizatori ir “Enefit” zaļie vēstneši – tie ir kolēģi, kuru vērtība ir rūpes par vidi un kuri savas zināšanas un ilgtspējas ieradumus dalās ar kolēģiem. Piemēram, man sirdij tuvākās aktivitātes ir taljās, esam piedalījusies Baltijas jūras piekrastes attīrīšanā – no invazīvā augs, kas ir krokainā roze. Arī aizrauj izglītojoši, izziņoši pasākumi, piemēram, mums ir bijušas lekcijas gan par atkritumu šķirošanu, bet arī digitālajiem atkritumiem. Tāpat arī iniciatīva “Mēneša atkritējs”, kuras laikā zaļie vēstneši pievērš kolēģu uzmanību kāda konkrēta

atkrituma pareizai šķirošanai,” norāda uzņēmuma pārstāve.

Lai pievienotos “Zaļā biroja programmai”, organizācijām nav jābūt ar priekšzināšanām vai kādam izpildītam mājasdarbam. “Viss, kas ir nepieciešams, ir jābūt tikai vēlmei!” uzsver Pasaules Dabas fonda (PDF) Klimata programmas vadītāja Aija Lejiņa. Viņa iesaka šai aktivitātei izveidot komandu, taču pozitīva pieredze ir arī tādos gadījumos, kad istenošanu uzņemas viens darbinieks. “Iesākumā jānoskaidro nulles punkts, kurā ir ar visām nosauktajām tēmām. Jāuztaisa pašnovērtējums. Secinām, kur var būt izaugsme, kuras ir prioritātes. Tad uzņēmums veido vides pārvaldības plānu, izvirza mērķi kādā no tēmām. Atkarībā no mērķa izvirza aktivitātes – ko darām, lai mērķi sasniegtu,” norāda A. Lejiņa. PDF plānu auditē. “Tas nav nekas bailīgs, lai gan auditu piesaukšana daudzreiz izraisa bailes. Bet mēs palūkojamies un iesakām, vai mērķi ir reāli, izmērāmi, pārbaudāmi. Lai praktiskā darbošanās būtu reāla. Tad uzņēmums saņem “Zaļā biroja” sertifikātu par piedalīšanos programmā un pausto apņēmību, ko sasniegt vides labā.

Uzlabojot pāris lietas un ne ar lielām investīcijām, efekts var būt ļoti pozitīvs, uzsver PDF.

Iesaistīšanās kustībā ir viena no aktivitātēm, kas atbalsta mūsu misiju – rūpes par vidi. Bieži vien uzņēmumi vēlas ieviest aktivitātes, bet aizbildinās ar laika trūkumu, tādēļ “Zaļā biroja” sertifikāta uzturēšana ir lielisks instruments, kas disciplinē uzņēmumu ieviest dažādas aktivitātes, kas palīdz mazināt ietekmi uz vidi,” vērtē uzņēmuma “Enefit” pārstāve L. Vanaga.

Pakāpeniska pārmaiņu ieviešana

“Nav noslēpums, ka Skandināvijas valstīs ilgtspējas apzināšanās jomā ir vairākus soļus priekšā. Viņiem tas jau ir iesakņojies. Programmas

Uzņēmums “Enefit” “Zaļā biroja programmā” darbojas gandrīz desmit gadus. Aktivitātes veicinājušas saliedējošas aktivitātes, kas ne vien stiprina kolektīvu, bet arī palīdz rūpēties par vidi.

FOTO NO UZŅĒMUMA “ENEFIT” ARHĪVA

pirmsākumu laikā trūka tādu vienkāršu, praktisku risinājumu, kā ietekmi samazināt ikdienas darbā. Pasaules Dabas fonds Somijā radīja sistēmu, kas palīdz šo mērķoto ceļu iziet soli pa solim. Tā nav teorija, bet praktiska pieeja ieviest zaļās pārmaiņas dzīvē,” skaidro PDF pārstāve Aija Lejiņa. “Zaļais birojs” kļuvis par starptautisku kustību, kas vieno organizācijas daudzās valstīs, tostarp Latvijā, Igaunijā, Dānijā, Šveicē un arī Āzijas valstīs. Tajā iesaistījusies dažādas organizācijas finanšu jomā, mazumtirgotāji, ražotāji, ministrijas, valsts iestādes, augstskolas, asociācijas. Prog-

ramma nerada ierobežojumus, kas drīkst un var iesaistīties. Arī lielam nav nozīmes – vai nodarbina dažus darbiniekus vai simtus.

PDF pārstāve pastāsta, ka “Zaļais birojs” ir vides pārvaldības programma, kas palīdz organizācijām kļūt ilgtspējīgākām praktiskā dzīvē, taču nevis uzņēmuma pamatdarbībā, bet gan kustību, kas vieno organizācijas daudzās valstīs, tostarp Latvijā, Igaunijā, Dānijā, Šveicē un arī Āzijas valstīs. Tajā iesaistījusies dažādas organizācijas finanšu jomā, mazumtirgotāji, ražotāji, ministrijas, valsts iestādes, augstskolas, asociācijas. Prog-

ramma nerada ierobežojumus, kas drīkst un var iesaistīties. Arī lielam nav nozīmes – vai nodarbina dažus darbiniekus vai simtus.

Nesaimnieciska pieeja nav ilgtspējīga

Liepāju un tās siltumapgādes uzņēmumu parlamenta deputāts min kā pozitīvu piemēru – pilseta ir līdere Latvijā ēku siltināšanā, un “Liepājas enerģija” spējis nodabāgāzes, siltumenerģijas ražošanā izmantojot biomasu, un mērķtiecīgi samazinājusī tarifu ar koģenerāciju (vienlaikus ražojot siltumu un elektrību no viena resursa).

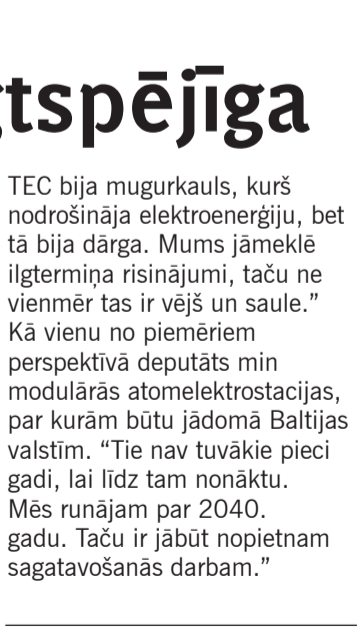
“Rīgas situācija jāvērtē visas Latvijas kontekstā. Latvijas iedzīvotāji OIK (obligātā iepirkuma komponente) gadījumā sametās vismaz 800 miljonos eiro, lai mums būtu moderna termoelektrostacija – “Latvenergo” TEC, kas varētu ražot gan efektīvi lētu elektrību, gan vienlaikus efektīvi lētu siltumu. Taču šobrīd ir ļoti liels

absurds, ka termoelektrocentrālē Rīgā vērtīgu siltumproduktu “puš gaisā”. Siltums, kas saražots elektrības dēļ kā blakus produkts netiek izmantots siltumapgādei. Tie ir 18 000 dzīvokļu, kuras varētu apkurināt, bet parālēli ražojam alternatīvu siltumu, ko nododam Rīgai. Tur šī zaļā kursa ideja, manuprāt, ir galīgi kropla,” spriež Saeimas deputāts. Viņš norāda, ka tas ietekmē visu Latviju, proti, to siltumu, ko tagad “izpuš gaisā”, rīdziniekiem vāreja pārdot, un šādi “Latvenergo” vāreja iegūt konkurētspējīgāku piedāvājumu elektrībai. “Šāda nesaimnieciska pieeja nav ilgtspējīga. Tikmēr mēs redzam, ka “Liepājas enerģija” ar samērā zemu apkures tarifu katru gadu spēj piesaistīt jaunus klientus un

ikdienā citādāk. Ilgtspēja, kas izskan daudz un bieži, kļūst par konkrētām praktiskām darbībām, ar kurām sasniedz izvirzītos konkrētos mērķus, un darbinieki seko līdzi procesam. Tas nav vienreizējs pasākums, bet gan vesels cikls, lai pakāpeniski ieviestu pārmaiņas,” turpina A. Lejiņa. “Zaļais birojs” aptver vairākas tēmas, kurās ir novērtēta vislielākā ietekme uz vidi, piemēram, pārvaldība, komunikācija un iesaiste, resursu patēriņš, iepirkumi, atkritumu apsaimniekošana, pārtika, kā arī dabas daudzveidība, kad iesaistās kādās dabas saglabāšanas aktivitātes.

Pirmās asociācijas, kas nāk prātā, izdzirdot jēdzienu “zaļais birojs”, ir atteikšanās no papira rēķiniem un pāreja uz elektronisko formu. Jā, tas var būt viens no, tāpat arī elektroenerģijas patēriņš, ūdens, bet uzņēmumu biroju ietekme uz vidi ir lielāka, nekā no malas šķiet, un bieži pat neapziņas, ko tas nozīmē, pauz PDF pārstāve. “Zaļā biroja programma” palīdz tiem paskatīties uz sevi, ko dara un kā dara. “Atklājas iespējas, kas ir ne tikai videi draudzīgas, bet arī uzņēmumam, katram darbiniekam atsevišķi ekonomiski izdevīgas. Tā var būt pārvietošanās, darbinieku ieradumi un paradumi līdz šim un kā tos var veidot citādi. “Vai darbā ierodas videi draudzīgi, vai ir velonovietes? Vai uzņēmumiem jau domā tālredzīgi, ir ieviesuši elektroautouzlādes stacijas, lai ievicinātu pāreju uz tādām auto?” piemērs min A. Lejiņa. Tāpat viņa piemin darbu vai daļēju darbu no mājām, kas arī nozīmē laika resursu taupīšanu. Kā arī, vai dzeramais ūdens biroja ir dzerams no krāna, ja ūdenim ir visi sertifikāti, bet, ja uzņēmums nodrošina pusdienas, kas tiek likts šķīvi? “Tas ir plašs loks, taču, ko mēs pa šiem gadiem ieraugām – paradumi, ko maina un ievieš biroja dzīvē, pēc tam kā labu piemēru aiznes uz mājām, un tādēļ aug plašumā,” secinājumos dalās PDF pārstāve.

TEC bija mugurkauls, kurš nodrošināja elektroenerģiju, bet tā bija dārga. Mums jāmeklē ilgtermiņa risinājumi, taču ne vienmēr tas ir vējš un saule.” Kā vienu no piemēriem perspektīvā deputāts min modulāras termoelektrostacijas, par kurām būtu jādomā Baltijas valstīm. “Tie nav tuvākie pieci gadi, lai līdz tam nonāktu. Mēs norājam par 2040. gadu. Taču ir jābūt nopietnam sagatavošanās darbam.”

Latvijas vides aizsardzības fonds

Materiāli tapuši ar Latvijas vides aizsardzības fonda atbalstu. Par publikāciju saturu atbild SIA “Kurzemes Vārds”.